

alimara

Revista de Treball Social
Època 5 / número 57 / Desembre 2012

Consell de
Mallorca

Núm 57

Època 5. Desembre 2012

Edita: Institut d'Afers Socials
Consell de Mallorca

Coordinació i redacció:
Servei de planificació i documentació.
General Riera, 67
07010 Palma

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió
dels seus autors.

Tornar a començar. El final dels acolliments familiars

José Díaz Cappa,
fiscal

Després d'anys de crítiques intenses a la situació de tants menors que no tenien altre destí que residir durant llargs períodes de la seva infantesa, i fins i tot pubertat i joventut, en els centres que per a aquesta finalitat regulaven les diferents entitats públiques competents en matèria de protecció de menors, s'aconseguien els oportuns avanços legislatius i administratius per pal·liar fins allà on fos possible el desgast que, sens dubte, la prolongació *sine die* d'una situació d'institucionalització produeix no sols en els menors que la viuen, sinó en els professionals que, d'una manera o altra, se solidaritzen i empatitzen, no sense certes dosis d'impotència, amb aquella situació.

Així, des de la redacció dels articles 172 i següents del Codi Civil i les disposicions al respecte contingudes en la LO 1/96, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor, a més de la normativa autonòmica *ad hoc* (Decret 40/2006, de 21 d'abril, pel que es regulen els Procediments d'Acolliment Familiar, d'Adopció i de determinació d'idoneïtat; Llei 17/2006, de 13 de novembre, Integral de l'Atenció i dels Drets de la Infància i l'Adolescència de les Illes Balears; Llei 8/1997, de 18 de desembre, d'Atribució de Competències als Consells Insulars en matèria de Tutela, Acolliment i Adopció de Menors), s'ha consolidat un marc de referència suficient-

ment extens i clarificador que permet escometre aquest tema amb la suficient lògica, no sols jurídica, sinó social.

El primer que s'ha de recordar és per què hi ha menors institucionalitzats i per temps excessiu. Evidentment, és tasca de l'oportuna Administració implementar tots els recursos que hi ha i que calguin per aconseguir que el menor deseparat acabi com més aviat millor derivat al recurs familiar definitiu més adequat i instar durant aquest temps, si cal, els remeis provisionals que proporcionin al menor, d'una banda, la situació que més s'adigui amb la normalitat i, per altra, l'acomodament gradual i sense estridències d'un estat d'estructura familiar a un altre. I, per suposat, serà, en el seu cas, responsabilitat seva la mala praxi en aquesta tasca i les deficientes situacions derivades de la presa de decisions desencertades o negligents.

Ara bé, si tot això no s'esdevé en uns terminis mínimament coherents, s'ha de tenir present que, en un percentatge elevadíssim, no és responsabilitat de l'Administració, sinó de la pròpia família del menor, dels pretendents d'acolliment o de la pròpia societat.

Sí, no satisfà sentir-ho, però en aquests supòsits d'institucionalització, molts d'aquests menors no tenen "sortida" com a conseqüència del rebuig que produeixen en els seus possibles receptors, entre altres circumstàncies, el seu comportament no adequat a la normalitat, l'edat massa avançada del menor o la no coherència amb el que ells esperaven de l'al·lot, la qual cosa provoca, en massa ocasions i fins i tot en situacions d'adopció, la "devolució" del menor. I no només això, no hem d'oblidar que les entitats públiques es fan càrrec, precisament, de menors que no han trobat en els que havien de ser els seus referents l'atenció mínima necessària per satisfer el seu superior interès. Això és, aquests menors han estat desassistits, deseparats i fins i tot desplaçats pels seus propis familiars i, per això, requereixen l'ajut de l'Administració amb vista a recuperar allò negat.

I si això passa molt sovint pel que fa als nins de quatre anys en endavant, en els supòsits de les denominades famílies cangur (com a acollidores per a edats de 0 a 3 anys) s'hi afegeix un altre problema de no poca complexitat actual i que comporta, a vegades, l'abús del sistema en veritable frau de llei, doncs no és poc cert que l'adopció de menors d'aquestes edats és l'interval més sol·licitat pels demandants d'adopció i és, a la vegada, el supòsit de més gran complicació per a la seva consecució en comportar un seguit d'exhaustives valoracions, condicionants i requisits que fan abaixar en gran mesura el percentatge de possibilitats. Amb això, l'aposta per participar en la borsa de famílies cangur obre als acollidors mitjançant aquesta fórmula una opció de contacte familiar amb menors d'aquestes edats en els que la bona o tan bona intenció inicial permet, més enllà de les obligacions legals i emocionals contretes, la recerca d'una afecció especial que després serveixi d'argument a la sol·licitud administrativa o judicial posterior de convertir, irregularment, un acolliment simple en un vincle consolidat de més gran consistència i més difícil d'obtenir per altres caus judicials.

Així, les famílies cangur, com a acolliment simple i provisional, s'havia instaurat, o almenys així ho semblava, com un dels remeis més operatius per proporcionar als menors fins a tres anys una llar mentre es reconduïx definitivament la seva situació, com és la seva comesa, basada en els oportuns informes tècnics i professionals avalats per la pròpia condició i contingut i per evitar, precisament, que els menors romanguin en situació d'institucionalització residencial en un centre mentre aquest procés culmina.

Les normes, degudament acceptades i clarament exposades als acollidors can-gurs, han de suposar que aquests, en els termes consensuats i racionals de perso-nes majors d'edat que saben a què es comprometen, han de cuidar els menors mentre la cerca de la família definitiva es produeixi i, per suposats, col·laborant de-cididament amb l'Administració i la nova família en la consecució de tan altruista i generós objectiu a favor del nin.

Si es manipulen i contradiuen aquestes imprescindibles consideracions, es po-drien produir les següents conseqüències. En primer lloc, es forçarien injustament les bases jurídiques mínimes de l'acolliment; en segon, com comentaré, s'entorpiria la tasca de l'Administració en la cerca de la derivació més adequada del menor; en tercer lloc, es condicionaria i alentiria, amb clara invasió de drets i sentiments aliens, la participació dels futurs adoptants, tant en el procés de transició com en el definitiu; es menysprearia, en quart lloc, el treball de molts de professionals de les diferents administracions intervinents i, finalment, el pitjor de tot, s'estaria jugant aplegament amb l'interès superior del menor que, finalment, serà el veritable perju-dicat per la situació.

No es pot posar en entredit el fons de sentiment natural que aquest tipus de si-tuacions produeixen i que ningú no dubti del reconeixement a la difícil i gran tasca dels acollidors cangur sabent canalitzar, de forma encomiable i generosa, el lògic afecte que es produeix amb els menors que acullen dirigit al seu veritable interès, fent en tot moment d'aquest objectiu la raó de la seva funció.

Cal, doncs, saber controlar i sospesar, i de cap manera forçar cap suposat vincle d'afecció, sabent aportar-hi les dosis suficients d'afecte i comprensió proporcionals a la funció que s'està projectant, havent-se de forjar només els lligams que calen per no intentar confondre el necessari vincle d'afecció del menor amb el que a l'adult, en una concreta posició vers ell, li interessa o pretengui que es generi.

A voltes s'argumenta la necessitat d'una possible "flexibilització dels processos sobre mesures de protecció de menors". Quant a això, i per seguretat jurídica i com s'addueix ja en moltes resolucions judicials en aquest sentit (per ex. SAPPM Secció 4ª de 7 de febrer de 2012), "... no és a l'abast dels òrgans jurisdiccionals la crea-ció, modificació o consolidació d'afectes i sentiments per profunds que siguin o així ho consideren les parts, sense perjudici del fonamental principi "favor minoris" que, per suposat, representa el nord i orientació final de les seves decisions, la qual cosa està expressament recollit en la normativa aplicable al respecte, i sense que aquesta es pugui subvertir ni flexibilitzar, segons els criteris particulars".

Les consideracions que introdueix l'important Sentència del Tribunal Suprem núm. 565/2009, de 31 de juliol, no serveixen tampoc d'argument per altra interpre-tació, ja que en ella (se'n recomana la lectura) no s'empara la consolidació de situ-acions nascudes d'actuacions irregulars o, almenys, manifestament inadequades i fetes amb abús de confiança. La referida STS no addueix res de nou que una família d'acolliment simple no hagi de compartir amb els menors acollits i, per des-comptat, de cap manera empara la referida resolució de l'Alt Tribunal la preferència d'una situació d'acollida trasmudada en una altra diferent de forma unilateral per vèncer el superior interès del menor contrastat pels qui tenen l'obligació legal i el dret de fer-ho.

Caldria, tal volta, revisar de nou els criteris de selecció dels acollidors o innovar quant a les seves exigències i preparació per a una funció tan difícil.

Cal cuidar els acollidors abans de, com deia Garci, tornar a començar.